

מראי מקומות - ראש השנה

יח:

לעיל שעתה אין שלום, אין זה אלא בתורת הוספה, שאם אכן היא סברא לחייב מן הדין, לא היה להקל בזמנו בכל העיניניים]. ובמשנה ברורה (סי' תקנ"ג סק"ו) הביא בשם האחרונים שבעל נפש יחמיר בחמשת העיניניים אף בשאר תעניות חוץ מנעילת הסנדל ורחיצה בצונן, ובליל טבילה [ומשמע שבעל נפש יחמיר גם להתחיל מבעוד יום, שאם לא כן לא שייך ליל טבילה].

ה. צום הרביעי זה ט' בתמוז שבו הובקעה העיר כתבו התוספות שאנו מתענים בשבעה עשר בתמוז, משום שבו הובקעה העיר בבית שני (ועיין שם מה שהביאו מהירושלמי). והריטב"א הקשה מדוע איננו מתענים בתשעה בתמוז, שהרי המאורעות של עשרה בטבת וצום גדליה היו במקדש ראשון ומתענין בהם. ואם היו רוצים לתקן שבעה עשר משום בית שני, היה לנו לצום בשניהם, עיין שם.

ו. מעשה וגזרו תענית בחנוכה בלוד וכו' צאו והתענו וכו' כוונת הגמרא להביא ראייה שלא בטלה מגילת תענית, שכיון שרחץ רבי אליעזר וסיפר רבי יהושע, ואמררו להם התענו על מה שהתעניתם, על כרחך לא בטלה מגילת תענית. והנה, שיטת הראב"ד (השגות להבעה"מ במגילה ד. בדפיו) שאפי' אם בטלה מגילת תענית, היינו שמותר ליחידים להתענות, אבל לענין לגזור בו תענית ציבור לכתחילה לא בטלה. וכתב הריטב"א שמסוגיינו מוכח שלא כהראב"ד, שאם כדבריו מהי קושיית הגמרא, הלא אף אם בטלה מגילת תענית, היה אסור לגזור תענית ציבור. אך הפני יהושע כתב לדחות הראייה, שאף שלכתחילה אין לגזור תענית, מכל מקום לא שייך לומר צאו והתענו על מה שהתעניתם.

ז. בטילת אזכרתא מן שטרייא כתב הריטב"א שמכאן יש ללמוד להזהר שלא לכתוב שם בשטרי שבועות, חובות וכו', ואף שאין נוהגין לכתבו אלא בכינוי ושלא בכתב אשורי. והביא חלוקי דעות האם מקפידין על כתיבת תיבת 'שלום', וכתב שבעל נפש יחמיר. וכן כתב הרמ"א (יו"ד סי' רע"ו סי"ג) שאסור לכתוב שם לכתחילה שלא בספר, מפני שיוכל לבא לידי בזיון, ולכן נזהרין שלא לכתוב שם באיגרת.

א. קרי להו צום וקרי להו ששון ושמחה תמה המהרש"א, מהי קושיית הגמרא, הרי כתוב בפסוק 'יהיה לששון ולשמחה' לשון עתיד, ועתה הרי הוא צום, ומה קשה על הפסוק, ועיין שם מה שביאר קושיית הגמרא.

ב. שאני תשעה באב הואיל והוכפלו בו צרות כתבו התוספות, אף שגם בי"ז בתמוז היו הרבה צרות, אבל חורבן בית המקדש חמור יותר, וגם שהוכפל בו צרה אחת שתי פעמים. וכתב הריטב"א, שאף לפי מה שמבואר בירושלמי (שהביאו התוס' בהמשך דבריהם) שגם הבקעת העיר היתה שתי פעמים בי"ז בתמוז, מכל מקום בתשעה באב הוכפלו צרות יותר. וביאר דבתשעה באב היו שתי כפילויות, א' נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ ישראל, ונחרב בית ראשון, והב' הוא שנחרב בשניה ולכדה ביתה, ובשניהם היה גזירת מיתה, עיין שם.

ג. יש שמד צום בשו"ת תשב"ץ (סי' רע"א) הקשה, שלא מצינו בפוסקים שבשעת השמד צריכים לנהוג בד' תעניות בכל חומרתן, עיין שם.

ד. רצו מתענין רצו אין מתענין כתב הר"ן (ד. בדפיו) שלכאורה משמע שאפילו אם הורגלו להתענות, אין אומרים שקיבלו עליהם חובה, שהרי הקשתה הגמרא שיצאו גם על תמוז וטבת, ומשמע שהיו רגילין להתענות, ואף על פי כן הסיקו שהדבר תלוי ברצונם. אבל הביא דברי הרמב"ן בתורת האדם שכוונת הגמרא היא שאם רצו רוב ישראל והסכימו שלא להתענות, יכולין לעשות כן. אבל עכשיו כבר רצו ונהגו להתענות, ולפיכך אסור ליחיד לפרוץ גדה, וכל שכן בדורות הללו שיש גזירה בישראל ואין שלום, שהכל חייבין להתענות מדברי קבלה ותקנת נביאים. עוד כתב, שכשהחויב מדברי קבלה, כל ארבעת התעניות הללו שוים, וכמו שבתשעה באב צריך להפסיק מבעוד יום וצריך להתענות בכל חמשת העיניניים, כך הוא גם בכל ארבעת הצומות. אלא שכתב שעכשיו אין נוהגין חומרות אלו, משום שכיון שתלוי ברצון, הרשות בידן, אבל כשהיו מדברי קבלה ממש, היו כולן אסורין [ומשמע שמה שכתב